

Vuoden 1918 lesket ja valtion huoltoeläke.

Kaksikymmentäneljä vuotta historiallisesti katsoen on verraten vähäinen aikamäärä. Kuitenkin nykyaikaisen nopean kehityksen aikakautena on tämä määrä vuosia riittänyt, jotta voidaan kiihkottomasti uudelleen arvioida sen aikaiset tapahtumat ja mitata ne kokonaan toisin mitoin.

Kansalaissodan veriset ja tuskalliset muistot ovat uppoutumassa nykyisten puolustussotiemme sulatuskattilaan. Talvisodan yli-inhimillisten ponnistusten keskellä heräsi yllättävästi voimakas sosiaalisen oikeudenmukaisuuden henki, joka sai jalansijaa ei vain asemiesten keskuudessa rintaman tulilinjoiilla ja niiden läheisessä yhteydessä, mutta myöskin kotirintaman sosiaalisesti vähemmän valveutuneissa piireissä.

Yhteinen hirvittävä vaara kaatoi raja-aitoja, jotka etenkin onnettoman kansalaissodan ja senjälkeisten tapausten vuoksi olivat jakaneet kansamme kahteen, toisilleen vihemiesliseen leiriin, punaisiin ja valkoisiin.

Tämä uusi henki sai myöskin nopeasti näkyviäkin ilmenemismuotoja. Punaisten haudat ovat saaneet vieraikseen nyt, ei yksinomaan enää surun ja ahdistuksen painamia omaisia, vaan myöskin niitä kansalaisiamme, jotka ovat heränneet kunnioittamaan kaikkia vakaumuksensa puolesta kaatuneita, kuuluivatpa ne mihin yhteiskuntaluokkaan tai aatepiiriin tahansa. Näille haudoille on nyt noussut yhteisvoimin pystytettyjä muistomerkkejä.

Myöskin lainsäädännön alalla on vaikuttamassa tämä uusi, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen pyrkivä henki. Äskettäin turvattiin lailla eläkkeet myöskin punaisten puolella invaliideiksi tulleille kansalaissodan uhreille. Valkoisten puolella taistelleille nämä eläkkeet ovat olleet voimassa jo ajat sitten, samaten kuin sikäläisten rintamamiesten leskilläkin, joiden miehet ovat kaatuneet taistelussa.

Myöskin punaisten puolella henkensä menettäneiden leskille on nyt suunnitteilla valtion huoltoeläke. Asiasta teki ed. Raunio muiden sos.-dem. edustajien kanssa esityksen eduskunnalle, joka 6 p:nä helmikuuta v. 1942 päätti lausua toivomuksen, että hallitus tutkituttaisi kuinka paljon kysymyksenalaisia leskiä kansalaissodan ajoilta on vielä olemassa, jotka ovat

vailla valtion huoltoeläkettä ja joiden taloudellinen asema on tällaisen tuen tarpeessa ja että hallitus antaisi asiasta esityksen eduskunnalle.

Maaliskuun S p:nä asetti valtioneuvosto 3-henkisen komitean, puheenjohtajanaan hallitussihteeri Y. Temari, tutkimaan mainittua kysymystä ja komitea aloitti työnsä heti. Ensinnä oli päästävä siis selville näiden leskien lukumäärästä ja heidän taloudellisesta asemastaan. Sitä varten kehoitettiin sanomalehti- ja radiotiedoituksilla asianomaisia henkilöitä ilmoittautumaan sosiaaliministeriöön, jonka tiedoituksen perusteella heille lähetettiin asianomainen kaavake eläkkeenhakua varten. Määräaikaan mennessä saapui tällaisia ilmoittautumisia useita tuhansia ja palauttivat niiden tekijät kaavakkeensa niihin sisältyvine eläkkeenhakemuksineen v. 1942 kesäk. 1 päivään mennessä, jolloin niiden lukumäärä nousi noin 5,500 kappaleeseen.

Kun oli luultavaa, että kaikilla asianomaisilla ei vanhuutensa tai sairaudesta johtuneen kyvyttömyytensä vuoksi ollut tilaisuutta saada tietoonsa tällaista hanketta, eivätkä senvuoksi voineet ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin eläkkeen hakua varten, Sos.-dem. Puoluetoimikunta kierto- kirjeellä kehoitti työväenyhdistyksiä kutakin alueellaan huolehtimaan

siitä, että asia tulee kaikille tiedoksi ja että eläkkeeseen oikeutetut lesket saavat apua lomakkeensa täyttämässä, jos eivät itse kykene asiaansa hoitamaan.

Palautettujen kaavakkeiden lukumäärä oli yllättävän suuri. Niiden joukossa muodostavat häviävän pienen prosentin kokonaan hylättävät tapaukset. Mukaan ovat alunperin lähteneetkin vain ne, jotka todellisuudessa ovat eläkkeeseen oikeutettuja. Hylkääminen on tapahtunut etupäässä varallisuussyistä, vaikka ennakkoon saattoi olettaa, että hakijoiden joukossa kenties voi olla sellaisiakin, jotka anovat eläkettä heitä huoltavien poikiensa kaaduttua tai hävittyä sodan melskeissä.

kuuluu **Helsingin Punaisen Kaartin**
I rykmenttiin III pataljoonaan IV kompp.

Nimi *Jaakko Kauppi*
Ammatti *Artyserini*
Valvon nimi *Emilia Kauppi*

Osote *Fredriksbergink. 16. rapp. 2. ovi. 8*
Hogodelitankin
Talaremis
Todistaa komppanian päällikkö

Minä allekirjottanut vakuutan, että ylläesittämäni tiedot ovat oikeita. Jos olen antanut väärää ja harhaan johtavia tietoja alistun vallankumouksellisen oikeuden rangaistavaksi.
Helsingissä, *helmik.* kuun *22.* p. 1918.

Kortin vastaanottajan nimi
Jaakko Kauppi.
Punases Kaartin Paikallisen
Esiikunnan rahasto.

Muuan eläkeanomukseen liittyvä asiakirja.

Niin ei kuitenkaan ollut asialaita.

Kun tutustuu täten saatuun asiakirjakokoelmaan, joka sinänsäkin on jo arvokas historiallinen todistusaineisto ja johon liittyy vaikeastihankittavissa olleita papereita miesten osanotosta punakaartiin ja sotaan sekä heidän traagillisesta kuolemastaan, avautuu eteen v. 1918 kevätalvi ja kesä kaikessa lohduttomuudessaan.

Ahdistava kuva toinen toisensa jälkeen kulkee ohi kuin filminauhassa selaillessa näitä papereita. Ne kertovat vain muutamien harvoin sanoin tapahtuneen, mutta joka itse läheisesti on elänyt sodan kauhujen ja vankeilakurjuuden keskellä, hän

ei tarvitse monta sanaa, kun kaikki palautuu elävänä silmien eteen.

Nämä paperit kertovat pitkäaikaisista sielullisista ja ruumiillisista kärsimyksistä. Niiden rivien väliin mahtuu kokonainen tuskien ja kätketyn murheen meri, kun esim. monilapsisen perheen äiti on jäänyt yksin kampailemaan sellaisen puutteen, ahdistuksen ja vihan keskelle kuin silloin oli vallitsevana.

Useammassa tapauksessa nämä äidit ovat olleet pakotettuja tilapäisansioihin, koska harvalla heistä on ollut ammattipätevyyttä jollekin määrätylle alalle. »Voi pestä pyykkiä ja tehdä talousaskareita» on tavanomainen sanonta ammattitiedustelun kohdalla. Vain harva heistä on ollut ompelija, leipuri t.m.s. Ja vaikka nuoruudessa kenties heillä olisi ollutkin joku ammatti, ei niissä olosuhteissa ilmeisestikään olisi ollut mahdollisuuksia päästä omalle työalalleen. Tuntuu senvuoksi vaikealta käsittää, miten he ovat ilman yhteiskunnan tuntuvampaa apua selviytyneet lapsineen senaikaisissa erittäin vaikeissa olosuhteissa. »Kunta on avustanut lasten ollessa pieniä* on usein toistuva lause näissä papereissa, mutta selviöhän on, että kunnan apu ei ole riittävä perheen toimeentuloon ja »punaisen lesken» oli vaikea



Eräs "punaisen leski" lapsenlapsineen.

saada minkäänlaista työtä varsinkaan maaseudulla sodan jälkiaikoina, kun useilla paikkakunnilla eivät esim. maataloustuottajat halunneet myydä rahallakaan heille elintarpeita.

Ihailtavaa sankaruutta nämä naiset äiteinä ovat osoittaneet. Vain harva heistä on mennyt uudelleen naimisiin täten yrittääkseen turvata lapsilleen toimeentuloa. Yksin ovat he kamppailleet omiensa puolesta sekä toivoneet uskoen oikeudenmukaisempaa aikaa. Ja nyt kun pojat näistäkin perheistä ovat tulleet täysi-ikäisiksi ja voineet puolestaan huoltaa kovia kokeneita äitejään, on moni vanha leski-äiti jälleen saanut itkeä kyyneleensä kuiviin kun sodan armoton rauta-antura on toistamiseen heidän kohdallaan murskannut elämää.

Suurin osa näistä äideistä on sairaita ankarasta elämäntaistelusta ja jo vanhuuden heikkojakin. Heidän on ollut monenkin vaikeata hankkia tarvittavia todistuksia senaikaisista tapauksista eläkkeenhakua varten jo senkin vuoksi, että aika on hävittänyt jälkiä. Henkilöt, jotka olisivat voineet niitä antaa joko osanotosta sotaan tai kuoleman syystä, ovat itse kuolleet tai muuttaneet toisille paikkakunnille. Liikuttavalta tuntuikin tavata todisteitten joukossa tuskallisten, mutta rakkaiden muistojen kätkeistä etsityitä, vuosien kellastuttamia vankilaviranomaisten tai muiden virallisten elinten toimittamia ilmoituksia, joiden harvasanainen, mutta paljon puhuva teksti on usein nuhraantunut himmeäksi paljoista kyyneleistä.



Ne perusteet, jotka asiaa tutkinut komitea valtioneuvostolle jättämässään mietinnössä esittää eläkkeensaantia varten ovat seuraavat:

a. että hakijan mies Suomen kansalaisena on ottanut osaa Suomen 1918 vuoden taisteluihin, muihin sodasta aiheutuneisiin tehtäviin, tai tällaisiin tehtäviin osallistumatta sodan aiheuttamissa olosuhteissa menettänyt henkensä tai kadonnut,

b. että hakija on edelleen Suomen kansalainen ja pysyvästi Suomessa asuva ja

c. että hakijan harkitaan taloudellisen asemansa vuoksi olevan avustuksen tarpeessa.

Hakemukset on jaettu kahteen ryhmään kiireellisyyssnäkökohtien mukaan. Ensimmäiseen ryhmään on tarkan ja perusteellisen harkinnan jälkeen pantu ne hakijat, jotka ovat kiireellisen avun tarpeessa, joka ryhmä onkin näistä suurin ja toiseen ne, jotka ehkä siinä tapauksessa, että mah-

dollinen määräraha tullaan myöntämään kahdessa erässä, pääsevät toisessa jaossa osallisiksi.

Eläkkeitä on suunniteltu kolmea eri suuruusluokkaa hakijan taloudellisesta tilasta sekä paikkakunnan kalleudesta riippuen. Alimmassa luokassa olisi vuotuinen eläke 2,400: — mk, keskimmissä 3,600: — mk ja ylimässä 4,800: — mk. Sitäpaitsi olisi hakijan alle 16 v. olevasta lapsesta maksettava peruseläkkeeseen lisäystä 400: — mk vuodessa.

On laskettu, että näillä perusteilla maksettavien eläkkeiden vuotuinen summa nousisi noin kahdeksikymmeneksi miljoonaksi markaksi.

Kuten sanottu, on edelläoleva vasta komitean ehdotus, jota ei vielä ole lopullisesti käsitelty eikä lyöty lukkoon. Mutta toivotaan, että määräraha voidaan ottaa, valtion suurista menoista huolimatta, jo vuoden 1943 talousarvioon, ja että se myös eduskunnassa saadaan läpi sellaisena, että siitä on taloudellista turvaa elämänsä ehtoopuolta viettäville leskiäideille.

Heidän osansa on ollut kieltämättä niitä kaikkein kovimpia ja heidän kuormansa raskain kaikista yhteiskunnan jäsenistä. Heille jos kenelle kuuluu yhteiskunnan taholta annettu tunnustus ennenkaikkea, sekä myöskin taloudellinen tuki edes nyt, lähes neljännesvuosisataisen odotuksen jälkeen. Tämänlaatuiset näkyvät, sosiaaliset toimenpiteet ovat omiaan parhaiten osoittamaan oikeudenmukaisuuteen pyrkivän hengen olemassaolosta, ja ne luovat umpeen katkeran vihan syövyttämää kuilua mitä kauneimmalla ja pysyvimmällä tavalla.



Jansen: Äiti. (Narvan museo.)